

MODELARI

El dol superat

ISIDRE GRAU

No cal descobrir que el dolor humà per la pèrdua de la persona estimada és un tema d'abast universal i, per tant, constitueix una prova de foc per a l'escriptor que el vulgui tractar. No s'hi valen els termes iguals. Expresses o no expresses part de l'abisme que s'obre amb l'absència. I l'única manifestació vàlida és aquella que, justament per les seves ressonàncies individuals (les punxades del dolor en una ànima concreta), sap transmetre pulsions universals.

IDENTITAT PERDUDA

En el fons, allò que es posa en marxa en qualsevol procés de dol (amb robes negres o sense) és la reparació de la identitat perduda a causa d'un buit personal, brutal. Ja no podem ser el que érem quan comptàvem amb la companyia estimada i ens hem de resoldre de nou, com si tornéssim a néixer. El mecanisme es fa molt evident, per exemple, en la novel·la que està escrivint Carla F. sobre l'impacte sobtat d'una mort en un grup de joves. L'accident de l'amic carismàtic els deixa descollocats durant un llarg any, mentre cadascú no es replanteja la maduració personal pendent, potser ajornada per una confiança massa infantil en l'ídol mitificat. En aquest cas, el mèrit de la novel·la està a saber mostrar les expectatives (bones o falses) del grup humà abans de l'accident, i tot seguit, el llarg procés de modificació (el calvari) de cadascú, els que se'n surten i els que no se'n surten. Com qualsevol

JORDI BALLONGA

abisme que se sobrevola, hi ha el risc d'enfonsar-s'hi o l'al·licient d'esquivar-lo amb renovades ales d'àngel.

Per als qui es vulguin encarar literàriament el tema del dol, em sembla indispensable la lectura de la novel·la breu *Un dol observat* (Columna, 2000) de C.S. Lewis, basada en l'experiència real de

l'autor en perdre la seva muller després d'una llarga malaltia. La història no és sinó la que va originar la pel·lícula *Tierra de penumbras*, interpretada per Anthony Hopkins i Debra Winger. Un text que posa el dit a la llaga del drama d'aquest veterà professor universitari que de cop veu desaparèixer la felicitat

que li havia costat tant de descobrir.

Però, per demostrar que un sentiment tan potent també es expressable en les cinc pàgines d'un relat, ara voldria recomanar la lectura del conte *Transparència*, de Mario Benedetti (Paso de los Toros, Uruguai 1920), que amb el seu característic estil,

entre poètic i col·loquial, ens resumeix el trajecte que va de la catàstrofe íntima a la superació.

IMATGE TRANSPARENT

"Desde la muerte de Jorge, Claudia venía todas las tardes a recostarse en esta baranda, como si le agradara contemplar el río de gente". Així arrenca la història d'aquesta noia que es nega a abandonar la imatge del company caminant entre la gent, com si res. "Era una imagen nítida, poco menos que real, sólo que transparente. Todo en él era transparente. Todo, menos la mirada". I encara adherida a aquesta mirada, van passant els dies i Claudia manté l'hàbit d'anar-lo a buscar, mentre la vida continua i altres amics intenten distreure-la. Fins que un dels amics, Germán, li comença a prendre relleu i un dia "Claudia tomó conciencia de que la transparente imagen de Jorge había faltado a la cita", i ella sap que ja no tornarà a buscar-lo al lloc de sempre.

La gràcia de Benedetti és saber corporeïtzar la imatge de l'absent, com si fos una persona real, dotada de moviments. I també, el tractament gradual de la substitució, amb uns elements gens discursius, sinó més aviat a partir dels objectes i de les converses amb els amics encara vius. Una petita delícia.

PARLEM-NE

"Fa molt temps endarrere"

JOAN SOLÀ

Les persones sensibles a la llengua sovint fan una rialleta per sota el nas quan assisteixen a concerts de cant coral i s'han d'empassar un bon grapat de rebles o falques, és a dir de mots o fragments inútils, insubstancials, antiquats o jocfloralescos que no tenen altra finalitat que proporcionar una rima o una síl·laba de més o de menys. Però no cal anar a concert per colleccionar rebles: agafin uns gojos de qualsevol sant i veuran que no hi ha pràcticament res més. Poesia popular, en diuen, qui sap.

TRADUCCIÓ COMPLICADA

Facin una experiència: agafin una cançó qualsevol i intentin traduir-ne la lletra al català, de manera que coin-

cideixin el nombre de síl·labes, els llocs dels accents, els significats i la gràcia de l'original. I que hi hagi rima, ep. Veuran que se'ls estronca la rialleta. Els ho diu un a qui un dia van demanar que, res, home, que donés un copet de mà per traduir de l'anglès una cantata nadalenca. Encara em raja la suor. Des d'aleshores, quan no tinc la fortuna d'assaborir el deliciós "panses i figues i mel i mató", procuro treure el que puc de la partitura, de vegades amb un resultat no pas minso. Hi ha una *Nadala primerenca* amb lletra de Miquel Peris (1917-1987) que fa així, no s'ho perdin: "Sota l'empar de la nit, / vora la llar masovera, / l'adolescent bressolera / comboiava un dolç neguit. / A la seva ombria / cap nin no ha niat. / Si ella és l'aimia, /

Déu serà l'amat". A les corals tens l'avantatge que, si una lletra no s'entén ni poc ni molt, tant se val: al cap de mesos de tornar-hi ja la comences a desxifrar, et dona voltes pel cap, un dia en destries un mot, l'altre dia un altre. Els que no vam tenir la sort d'assistir a les solemnes festes dels Jocs Florals de 1859 en endavant, tenim ara aquesta ferrenya creació del gran poeta Peris, en pau descansis de l'esforç.

Una altra nadala digna de 1859 és la popular rossellonesa *Sant Josep fa bugada*: "Sant Josep fa l'endreça, / escombra els racons; / amb cuita i tota pressa / ell renta els fogons" (sàpiguen apreciar la subtilitat de no elidir una síl·laba a "escombra els" ni a "renta els", que probablement eren uns *los* ben au-

tèntics i adequats i algú, ai, els va "corregir"; la gràcia d'un *ell* gratuït i la generositat de *amb cuita i tota pressa*). I prou de nades, pobretes, que tampoc no tenen cap pretensió de l'altre món. Almenys no tanta com una cançó nostrada i hodierna que fa, referint-se a una estaca, i agafin-se fort vostès, també: "si tu l'estires fort per aquí / i jo l'estiro fort per allà, / segur que *tomba tomba tomba* / i ens podem alliberar"; alliberar, però no pas del coratge que subratllo.

HAVANERA DIFÍCIL

Però l'altre dia, al santuari de Maria Auxiliadora de Ciutadella de Menorca, ple com un ou de cares emocionades i de mans que ens van aplaudir molt generosament, cantàvem amb gran circumspècció

Ciutat de Parella, una difícil havanera de 1979. Hi ha un moment que fa, referint-se a la dita ciutat, enfonsada a la mar: "Diuen que fades i bruixes la van encatar *fa molts anys endarrere*". Ens feia gràcia el fragment subratllat, però fèiem el cor fort perquè no ens tremolés la veu (al Cor la Fontana, no gaire poderós, bé que de coratge inigualable, li fan falta totes); car diem *fa molts anys* o bé *molts anys endarrere* (o *enrere*): *El vaig veure fa tres setmanes* o *El vaig veure tres setmanes enrere*, però mai *fa tres setmanes enrere*; perquè *fa* i *enrere* són incompatibles. Doncs mirin el que s'aprèn en una coral: feta una enquesta ràpida i provisional, hi ha catalans que accepten plenament una cosa com *fa molt temps endarrere* (amb paraules com *temps* o, màxim, *anys*), però no *fa moltes* (o *tres setmanes endarrere* (amb paraules més... ¿més què?, com ara *setmanes* o *dies*). Amb un pam de nas, em vaig quedar. I amb una mica més de respecte envers aquesta llengua tan meravellosa.